

КОГНІТИВНО-КОМУНІКАТИВНА ПАРАДИГМА ЗНАННЯ

Веретеніна Н. В., студентка
Бережна О. О., старший викладач
Національний університет «Запорізька політехніка»

МЕТОД СЕМАНТИКО-КОГНІТИВНОГО АНАЛІЗУ У ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Основним напрямом семантико-когнітивного аналізу є у дослідження взаємозв'язку семантики мови з концептосферою людини, тобто семантичних процесів із когнітивними. Таким чином мова представлена як один із засобів доступу до мислення людини, її концептосфери, до змісту та структури концептів як одиниць мислення. Зі словникової дефініції не можна отримати виразне й повне розуміння про концепту, тому опис концептів потрібно здійснювати за допомогою поєднання аналізу словникових дефініцій із поглибленим вивченням контекстів уживання мовних одиниць, які репрезентуються. Також, аналіз слововживань дозволяє виявити і універсальні, і специфічні характеристики змісту досліджуваних концептів [1, с. 14].

Сенс методу семантико-когнітивного аналізу полягає в тому, що під час лінгвокогнітивного аналізу дослідник від значень переходить до змісту концептів у руслі особливого етапу опису – когнітивної інтерпретації. Без інтерпретації, обов'язкового етапу семантико-когнітивного дослідження, предмет аналізу залишається в межах лінгвістичної семантики [8, с. 9]. Лінгвокогнітивна концептологія застосовує поняття концепт на позначення модельованої лінгвістичними засобами одиниці свідомості. Тому задача лінгвоконцептолога являє собою максимально повний опис семантики слів, словосполучень, фразеологізмів чи текстів, та моделювання змісту концепту, за допомогою когнітивної інтерпретації результатів лінгвістичного дослідження [9, с. 221].

Погляд на концепт як на мінімальну одиницю картини світу – провідний теоретичний аспект когнітивістів сьогодення [3, с. 23; 9, с. 211; 11, с. 267]. Процес комунікації та обміну інформацією з також є обміном концептами у вербальній чи невербальній формі. Концепт виконує роль посередника між словами та фізичним світом [10, с. 395], а мовне значення – це концепт, пов'язаний зі знаком [5, с. 6].

М. М. Полужин висловлював думку, що найбільш раціональний погляд на структуру концепту – це її висвітлення за двома аспектами: 1) репрезентація структури концепту як ієрархічно організованого взаємозв'язку елементів різного рівня уявлення; 2) установа

структури концепту через словникові різновиди мовних засобів, її репрезентації та виділення образного, понятійного й ціннісного компонентів [6, с. 15]. Понятійна сторона концепту – це його мовна репрезентація, його позначення, ознакова структура, дефініція, зіставні характеристики одного концепту в межах того чи того концептуального ряду. Ціннісна – важливість цього психічного утворення як і для окремої особи, так і для всього мовного колективу.

Лінгво-когнітивний метод опису та моделювання концептів базується на аналізі семантики мовних засобів, об'єктивізує концепт. Предмет пошуку в сучасній когнітивній лінгвістиці – найбільш значущі концепти, які окреслюють концептуальний простір, а також являються головними рубриками його членування. Серед них: місце, час, життя, смерть, свобода, воля, число, істина, віра, знання тощо. Можна підсумувати із сказаного, що відображення концепту – це вся сукупність мовних і немовних засобів, які безпосередньо або опосередковано ілюструють, уточнюють і розвивають його зміст. Концепт також є варіантом інтерпретації значення як «загального поняття», що відкриває невизначену множину предметів одного й того ж типу [4, с. 89].

Аналіз різних значень і способів тлумачення терміна «концепт» у сучасній науковій літературі дозволяє нам визначити такі основні його ознаки: 1) концепт – ідеальний об'єкт; 2) сфера локалізації концепту – свідомість людини; 3) концепт неізолюваний, він тісно взаємодіє з іншими концептами; 4) концепт об'єктивується мовними засобами; 5) концепт характеризується досить складною структурою. Останнім часом у виданнях вітчизняної та зарубіжної лінгвістичної літератури значного поширилися такі погляди на концепт, які можуть бути умовно згруповані відповідно до методологічної направленості аналітиків: лінгвістичний, культурологічний, лінгвокультурологічний, логіко-ейдетичний, семантико-когнітивний, когнітивно-поетичний, когнітивно-дискурсивний, філософсько-семіологічний. Наше тлумачення концепту базується на його семантико-когнітивній (лінгвокогнітивній) інтерпретації як подвійної сутності. У значенні семантико-когнітивного підходу концепт пояснюють як ментальне утворення, що показує собою сукупність знань про визначений об'єкт у свідомості людини [6, с. 7]. Послідовники цього підходу асоціюють концепти з усіма лінгвістичними формами й розглядають мову як інструмент опису концептів [2, с. 20]. Наприклад, З. Д. Попова та Й. А. Стернін пропонують типологію концептів, що містить поняття, схеми, фрейми, скрипти, гештальти [7, с. 73–74].

Література

1. Андрусь А. А. Семантико-когнітивний підхід у сучасних лінгвокогнітивних пошуках // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки.

- Мовознавство. 2015. № 4. С. 11–15. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnuf1m_2015_4_4.pdf.
2. Арутюнова Н. Д. Логический анализ языка: ментальные действия. М. : Наука, 1993. 173 с.
  3. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика. Тамбов : Изд-во ТГУ им. Г. Р. Державина, 2002. 123 с.
  4. Венжинович Н. Ф. Концепт і його лінгвокультурологічна природа // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. 2006. №. 14. С. 89–94.
  5. Никитин М. В. Курс лингвистической семантики. Спб.: Научный центр проблем диалога, 1996. 760 с.
  6. Полюжин М. М. Про синкретичні теорії концепту // Проблеми романо-германської філології : зб. наук. пр. Ужгород : ЛІРА, 2006. С. 5–22.
  7. Попова З. Д., Стернин И. А. Концептосфера и картина мира // Язык и национальное сознание. № 3. Воронеж : Истоки, 2002. С. 4–8.
  8. Попова З. Д., Стернин И. А. Основные черты семантико-когнитивного похода к языку // Антология концептов / под ред. В. И. Карасика, И. А. Стернина. М. : Гнозис, 2007. С. 7–9.
  9. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля К, 2008. 711 с
  10. Cruse D. A. Prototype theory of lexical semantics // Meaning and Prototypes Studies in Linguistic Categorization. Cambridge University Press, 1986. 322 p.